

Technologie en de nabijheid van kredietverlening

Steven Ongena

'Is afstand dood?'

Dramatische ontwikkelingen in de laatste decennia in informatie- en communicatietechnologie (boven op de voortschrijdende deregulering van de financiële markten in Europa) hebben volgens velen de 'tirannie van de afstand', die de relatie tussen banken en cliëntfirma's beheerste, volledig onderuit gehaald. Bankiers, consultants en financiële journalisten bijvoorbeeld hebben het voortdurend over een wereld waar individuele klanten en bedrijven toegang hebben tot bankproducten 'op elke hoek van de straat' (via internet, niet via kantoren) en 'op elk uur van de dag'.

Niettegenstaande de begeestering voor deze op til zijnde revolutie in het bankwezen verschilt voor de meeste bedrijven de dagelijkse realiteit van het verkrijgen van krediet nogal van een wereld waar 'afstand al gestorven' is. Een recent artikel in de *Journal of Finance* geschreven door Petersen en Rajan (2002) bijvoorbeeld documenteert dat de meeste kleine bedrijven in de Verenigde Staten leningen krijgen bij banken die binnen een straal van tien kilometer gelegen zijn (deze afstand is in de loop van de jaren wat toegenomen) en dat vele bedrijven nog altijd iemand in persoon naar het bankkantoor zenden om belangrijke bankverrichtingen af te handelen. Europese bedrijven zijn mogelijk nog dichter bij de door hen gekozen bankkantoren gelegen. In een artikel in druk bij dezelfde *Journal* tonen Hans Degrijse en ikzelf aan dat kleine firma's die krediet opnamen bij een grote Belgische bank, in 1997 gemiddeld slechts 2 kilometer naar het krediet-

Dr. S.R.G. Ongena is universitair hoofddocent aan de Universiteit van Tilburg.

verstreckende kantoor van de bank hoefden te reizen. Deze afstand groeide in de drie decennia voorafgaand aan deze momentopname slechts met dertig meter per jaar. Bovendien vinden andere studies dat het aantal bankkantoren in de meeste Europese landen gedurende de laatste decennia vrij stabiel was.

De laatste jaren is het aantal bankkantoren in de VS mogelijk zelfs weer aan het toenemen! Een artikel in *Business Week* kopte op 21 april 2003: 'The hot news in banking: bricks and mortar. Customers prefer branches so banks are opening 'em like crazy.' De *Wall Street Journal* schreef enkele maanden later over de fusie tussen *Bank of America* en *FleetBoston Financial* dat 'the deal underscores a growing shift at many banks to return to their roots in consumer banking after years spent getting rid of branches' (28 oktober 2003).

Waarom 'afstand nog leeft'

Waarom bestaat er een dergelijke spanning tussen aan de ene kant de technologische mogelijkheden (en de hooggespannen verwachtingen) en aan de andere kant de dagelijkse realiteit waar de fysieke afstand tussen bank en kredietnemer in de meeste gevallen nog steeds zeer klein is?

Laten we even kijken naar de verwachtingen die er bestaan omtrent de huidige en toekomstige technologische ontwikkelingen in de banksector. 'Afstandsafhankelijke schaalnadelen' zouden mogelijk kunnen verminderen in: (1) het opvolgen en beheersen van kredietrisico's, (2) het aanbieden van traditionele bankproducten, bijvoorbeeld door verbeteringen in krediet *scoring*, (3) het voeren van een effectief personeelsbeleid, en (4) het aanbieden van nieuwe producten over internet.

Maar de spectaculaire ontwikkelingen in communicatie- en informatietechnologie dienen niet noodzakelijk te leiden tot meer informatie-uitwisseling op de verschillende niveaus en kredietverlening op grote afstand.

Uitwisseling van informatie is ook een gevolg van strategische overwegingen.

Ten eerste, neem de uitwisseling van informatie *binnen de banken*. Personeelsleden verantwoordelijk voor kredietverstrekking zien vaak weinig heil in het doorgeven van de informatie waarop ze hun beslissingen baseren. Ze hebben meestal niet alleen deze informatie zelf verzameld, maar hebben bovendien vaak een monopoliepositie in het menselijke beoordelingskapitaal dat nodig is om de informatie correct te gebruiken. Ze voelen er dan ook niets voor hun monopolierenten zomaar uit handen te geven door het wijd laten verspreiden van die informatie binnen het kantoor (bank). Erger nog, deze groep van personeelsleden kan zich tegen meer informatie-uitwisseling met hand en tand teweer stellen en het idee propageren dat de informatie die ze gebruiken 'zacht' is en helemaal niet kan worden doorgegeven. Geavanceerde communicatiesystemen veranderen niets aan zo'n fundamenteel menselijk gedrag.

Hetzelfde kan worden gesteld in verband met de communicatie *tussen bedrijven en banken*. Mogelijkerwijze kiezen bedrijven het aantal en type kredietinstellingen op basis van overwegingen van confidentialiteit met betrekking tot ondernemingsspecifieke informatie (R&D et cetera) ten opzichte van de concurrenten in de productmarkt. Om dezelfde reden kunnen bedrijven ook beslissen om de kredietgever beperkte informatie of informatie in een bepaalde vorm door te geven (bijvoorbeeld in een mondelinge presentatie); verbeteringen in informatietechnologie hebben op dergelijke beslissingen eigenlijk weinig effect.

Ten slotte is het ook niet duidelijk wat de technologische ontwikkelingen als gevolg zullen hebben voor informatie-uitwisseling *tussen banken*. Technologie bepaalt misschien wel de structuur van de industrie en de informatie-uitwisseling per se (misschien door schaalvoordelen?). Maar de graad en de fundamentele motieven om informatie uit te wisselen – dat zijn problemen van *free-riding* tussen banken en *adverse selection* en *moral hazard* bij de bedrijven – blijven evenwel ongewijzigd. Zelfs dramatische kostenreducties in het uitwisselen van informatie veranderen niets aan dergelijke strategische overwegingen.

Om dezelfde redenen is het ook vaak optimaal voor kredietregisters (waarmee banken informatie uitwisselen) om beperkingen op te leggen aan de lengte (in jaren) van de opgeslagen kredietgeschiedenis. Technologische beperkingen spelen hierbij hoege-naamd geen rol meer (de kosten om een extra jaar op te slaan in het computergeheugen zijn bijna gelijk aan nul). Daartegenover staat dat de drijfveren van de

kredietnemers wel degelijk veranderen indien het kredietregister uiteindelijk wanbetalingen 'vergeet', zoals in vele Europese landen het geval is. Technologische ontwikkelingen veranderen dergelijke fundamentele afwegingen nauwelijks.

Kredietverlening zal dus nog wel een tijdje aan afstand gebonden zijn

Afstand lijkt dus nog niet dood en speelt nog steeds een rol bij kredietverlening in Europa. Dramatische ontwikkelingen in de communicatie- en informatie-mogelijkheden hoeven niet noodzakelijk te leiden tot meer informatie-uitwisseling binnen banken, tussen bedrijven en banken, of tussen banken. Op kortere afstanden tussen bedrijven en banken spelen informatieproblemen (veroorzaakt door afstand) sowieso al een meer beperkte rol, zodat kredietverstrekking mogelijk nog altijd meer beperkt wordt door de bestaande transportmogelijkheden dan veranderd wordt door de ontwikkelingen in de communicatietechnologie. ■